9.6.2015

Puolustuspoliittinen osasto/Junttila

Puolustusvaliokunta

Suomen aluevalvonnan järjestelyistä

Aluevalvonta

Valtion täysivaltaisuuteen kuuluu sen alueellinen koskemattomuus. Alueellisen koskemattomuuden turvaaminen on yksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikan tärkeimmistä tehtävistä, jolla osoitetaan Suomen puolustuskykyä. Valtakunnan rajoilla aluevalvonnan päämääränä on ehkäistä, paljastaa ja selvittää ulkomaisten sotilashenkilöiden sekä ulkomaisten sotilasosastojen ja sotilasajoneuvojen sekä valtionalusten ja valtionilma-alusten tekemät alueellisen koskemattomuuden loukkaukset. Muualla Suomen alueella päämääränä on valtakunnan sotilaallista turvallisuutta vaarantavan toiminnan estäminen.

Aluevalvonnan tarkoituksena on valvoa valtion alueellista koskemattomuutta ja turvata se tarvittaessa voimakeinoja käyttämällä. Alueellisen koskemattomuuden turvaaminen edellyttää, että liikkumista ja muuta toimintaa valtion rajoilla ja muilla valtion turvallisuuden kannalta tärkeillä alueilla valvotaan. Valvonta kohdistuu Suomen maa-alueeseen, vesialueeseen ja ilmatilaan. Valvonnan kohteena ovat ulkomaiset sotilaat, sotilasajoneuvot sekä valtionalukset ja -ilma-alukset. Käytännössä valvonta tarkoittaa Suomen alueelle tulevan edellä mainitun henkilön, ajoneuvon, aluksen tai ilma-aluksen tunnistamista sen selvittämiseksi, onko tällä oikeus maahantuloon. Jos oikeutta maahantuloon ei ole tai jos maahantulosta tai maassa oleskelusta annettuja säännöksiä tai määräyksiä ei noudateta, kulkuun tai oleskeluun puututaan.

Aluevalvonnan toimeenpanosta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000) ja sen perusteella annetussa valtioneuvoston asetuksessa aluevalvonnasta (971/2000). Aluevalvontalakia muutettiin maaliskuussa 2015 hallituksen esityksellä HE 296/2014. Muutoksessa täsmennettiin aluevalvontalain säännöksiä erityisesti ilmatilan valvontaa koskevien toimien osalta, säädettiin nimetyn ilmaliikennepalvelujen tarjoajan aluevalvontatehtävistä lain tasolla sekä toteutettiin muut käytännön aluevalvontatoiminnassa esille tulleet tarkistamistarpeet.

Valtakunnan alueellisen koskemattomuuden valvonnasta ja turvaamisesta huolehtivat sotilas-, rajavartio-, poliisi- ja tulliviranomaiset sekä niiden aluevalvontaan määrätyt virkamiehet. Liikennevirasto ja Liikenteen turvallisuusvirasto toimivat toimialallaan aluevalvontaviranomaisena. Myös nimetty ilmaliikennepalvelujen tarjoaja, Finavia Oyj, ja ilmatilan hallintayksikkö avustavat aluevalvontaviranomaisia hoitamalla aluevalvontatehtäviä omalla toimialallaan. Valvontaviranomaisten toiminnan johtaminen ja yhteensovittaminen kuuluu puolustusministeriölle.

Sotilasviranomaisten tehtävänä on huolehtia aluevalvonnan toimeenpanosta sekä aluevalvontaviranomaisten yhteistoiminnasta. Rajavartiolaitos huolehtii omien tehtäviensä puitteissa aluevalvonnasta valtakunnan maa- ja merirajoilla sekä siellä, minne sen toi-

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö
PL 31
FI-00131 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläinen Makasiinikatu 8
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
(09) 16001
Internat. +358 9 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 88244
Internat. +358 9 160 88244

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

minta rajavartiolain (578/2005) 4 §:n mukaan kohdentuu. Muut aluevalvontaviranomaiset osallistuvat aluevalvontaan varsinaisten tehtäviensä yhteydessä. Niiden on ilmoitettava sotilas- tai rajavartioviranomaiselle aluerikkomuksesta ja alueloukkauksesta taikka aluerikkomuksen tai alueloukkauksen uhasta sekä ryhdyttävä käytettävissään olevin keinoin toimenpiteisiin aluerikkomuksen ja alueloukkauksen estämiseksi.

Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan Suomen maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen on puolustusvoimien tehtävä. Suomen alueellista koskemattomuutta valvotaan keskeytyksettä koko maan kattavalla valvontajärjestelmällä. Aluevalvontajärjestelmä koostuu tutkavalvontaa, aistivalvontaa sekä passiivista elektronista valvontaa suorittavista joukoista ja niiden valvontasensoreista, kuten ilma- ja merivalvontatutkista, valvontakameroista ja passiivista valvontasensoreista. Valvontasensoreilla tuotettua tilannekuvaa täydennetään joukkojen, alusten ja ilma-alusten liikkuvalla valvonnalla.

Maavalvonta on osa valtakunnan rajojen rajavalvontaa, josta huolehtii rajavartiolaitos. Lisäksi puolustusvoimien aluevastuussa olevat johtoportaat osallistuvat osaltaan maavalvontaan tapauksissa, joissa kielletty tai luvanvarainen toiminta ulottuu niiden vastuualueelle. Valvonta voi olla joko liikkuvaa partiointia tai jatkuvaa valvontaa, jota suoritetaan aistinvaraisesti tai teknisin välinein. Rajavalvonnan helpottamiseksi rajaalueelle on muodostettu erityinen rajavyöhyke, joka perustuu rajavartiolakiin ja sen perusteella anneltuun rajavyöhykeasetukseen (653/2005).

Meri- ja ilmavalvonta on tutkilla tehtyjen havaintojen seurantaa ja niiden tunnistamista muun muassa kameravalvonnalla, alusten ja ilma-alusten omatunnuslaitteilta tai muilta aluevalvontaviranomaisilta saatavilla tiedoilla. Kaikki valtakunnan rajat ylittävät liikkuvat kohteet pyritään tunnistamaan. Jos kohdetta ei voida muilla keinoin tunnistaa, kohde tunnistetaan viime kädessä lähettämällä alueelle alus tai ilma-alus.

Vedenalaista valvontaa toteutetaan kiinteillä ja liikkuvilla järjestelmillä. Kiinteät, kaukokäyttöiset järjestelmät on ryhmitetty tärkeimmille sukellusveneiden toimintaan soveltuville alueille. Kiinteillä järjestelmillä saatuja havaintoja verrataan pintatilanteeseen ja tarvittaessa valmiudessa olevia pinta-aluksia käytetään saatujen havaintojen tarkistamiseen.

Suomen ilmavalvontajärjestelmä koostuu tutkailmavalvontaa, aisti-ilmavalvontaa sekä passiivista elektronista valvontaa suorittavista joukoista ja niiden välineistä. Normaaliolojen ilmavalvontakuva kootaan ilmavoimien ilmavalvontatutkien ja Finavia Oyj:n lennonvarmennus- ja toisiotutkien havainnoista. Sitä täydennetään puolustusvoimien muiden joukkojen, rajavartiolaitoksen ja ilmailuviranomaisten tutka- ja aistihavainnoilla sekä elektronisen tiedustelun havainnoilla. Eri valvontajärjestelmien tuottama kuva kootaan ilmavoimissa valtakunnalliseksi ilmatilannekuvaksi, joka välitetään myös muille viranomaisille. Kaikki valtakunnan rajat ylittävät liikkuvat kohteet pyritään tunnistamaan. Tätä helpottamaan on perustettu ilmailun tunnistusvyöhyke (Air Defence Identification Zone, ADIZ), joka edellyttää ennakkoilmoittautumista alueelle lentämisestä.

Voimankäyttö

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö
PL 31
FI-00131 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläinen Makasiinikatu 8
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
(09) 16001
Internat. +358 9 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 88244
Internat. +358 9 160 88244

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

Aluevalvontaviranomaisella on aluevalvontatehtävää suorittaessaan oikeus antaa huomautus ja tarvittaessa varoitus sille, joka rikkoo tai on vaarassa rikkoa aluevalvontalain tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Mikäli aluevalvontaviranomaisen antamaa huomautusta tai varoitusta ei noudateta, viranomaisella on oikeus antaa poistumismääräys sekä pysähtymis- tai laskeutumismääräys samoin kuin määräys ajoneuvon tai aluksen siirtämisestä.

Aluevalvontatehtävän suorittaminen edellyttää, että aluevalvontaviranomaisella on oikeus käyttää voimakeinoja, jos hän tehtävässään kohtaa vastarintaa. Voimakeinojen käytön tarkoituksena on aluevalvontatehtävän suorituksen turvaaminen silloin kun lievemmät keinot kuten huomautus tai varoitus eivät tuota tulosta. Voimakeinojen käytöllä pyritään saamaan sen kohteena oleva muuttamaan suhtautumistaan, estämään aluevalvontasäännösten vastainen toiminta tai muuten puuttumaan sanotusta toiminnasta tai muusta syystä alkunsa saaneeseen tapahtumainkulkuun. Voimakeinoja on oikeus käyttää myös itsepuolustukseksi.

Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi tarpeellisia sotilaallisia voimakeinoja voivat käyttää puolustusvoimat ja rajavartiolaitos. Sotilaallisten voimakeinojen käyttäminen voi tulla kysymykseen ainoastaan poikkeuksellisessa tilanteessa. Päätöksenteossa olisi todennäköisesti harkittavana näkökohtia, joilla on ulko- ja turvallisuuspoliittista merkitystä. Tämän vuoksi päätöksen tekeminen sotilaallisten voimakeinojen käyttämisestä on puolustusministeriöllä. Ennen voimakeinojen käyttämistä aluevalvontaviranomaisen on huomautettava rikkomuksesta tai annettava varoitus. Varoitusta voidaan tarvittaessa tehostaa varoitustulella. Itsepuolustustarkoituksessa ja sellaista vihamielistä toimintaa vastaan, josta aiheutuu välitön uhka valtakunnan turvallisuudelle, voimakeinoja saa käyttää välittömästi ilman niiden käyttöä edeltävää huomautusta, varoitusta ja varoitustulta. Puolustusvoimien velvollisuus ryhtyä toimiin vihamielisen toiminnan torjumiseksi johtuu myös suoraan puolustusvoimille laissa (551/2007) säädetyistä tehtävistä.

Tunnistustehtävää suorittava ilma-aluksen päällikkö on samalla aluevalvontaa suorittava virkamies. Ilma-aluksen päälliköllä on oikeus antaa huomautus ja tarvittaessa varoitus sille, joka rikkoo tai on vaarassa rikkoa aluevalvontalakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä. Ilma-aluksen päällikkö voi määrätä Suomen alueella lainvastaisesti olevan valtionilma-aluksen poistumaan Suomen alueelta. Jollei valtionilma-alus huomautuksen ja varoituksen tai sen tehostamisenkaan jälkeen noudata poistumiskäskyä, ilma-aluksen päällikkö voi pakottaa sen laskeutumaan tai poistumaan Suomen alueelta tarvittaessa voimakeinoja käyttäen. Ilma-alus pakotetaan laskeutumaan, jos toimenpide on tarpeen aluerikkomuksen tai alueloukkauksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Vihamieliseksi toiminnaksi katsotaan olevan oikeudeton vieraan valtion Suomen alueeseen kohdistama tai Suomen alueella toimeenpanema aseellinen sotilaallinen toiminta. Tähän kuuluisi aseistetun sotilaan tai sotilasosaston oikeudeton maihinnousu tai maahanlasku tai muu Suomen rajan ylittäminen. Sotilaallista toimintaa olisi myös ohjuksen tai muun miehittämättömän välineen lähettäminen Suomen alueelle. Vihamieliseksi teoksi katsottaisiin myös aseistetun sotilasilma-aluksen tai sotilasajoneuvon tulo Suomen alueelle siitä huolimatta, että aluevalvontaviranomainen on todennut, ettei tuloon oikeuttavaa lupaa tai ilmoitusta ole ja varoittanut tulijaa siihen mahdollisesti kohdistettavista voimakeinoista. Sama koskee sota-aluksen tuloa Suomen alueelle muussa kuin viattoman kauttakulun tarkoituksessa. Vihamielistä toimintaa on myös vieraan valtion sukellusveneen tai muun vedenalaisen kulkuvälineen tulo luvatta Suomen aluevesille

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö
PL 31
FI-00131 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläinen Makasiinikatu 8
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
(09) 16001
Internat. +358 9 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 88244
Internat. +358 9 160 88244

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

muussa kuin pinta-asemassa. Vihamielisenä toimintana pidettäisiin myös vieraan valtion oikeudettomasti harjoittamaa Suomen alueella olevien valtakunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden kohteiden tiedustelua ja elektronista häirintää.

Alueloukkaukset

Alueloukkaukset ja niistä säädettävät rangaistukset on määritetty rikoslain 17. luvun 7b §:ssä. Alueloukkaus on kyseessä kun vieraan valtion alus, valtion ilma-alus, sotilas tai sotilasajoneuvo rikkoo aluevalvontalain määräyksiä (4 – 10§, saapuminen ilman lupaa tai lupamääräysten vastaisesti Suomen alueella).

Lupaviranomainen on pääsääntöisesti Pääesikunta pl. sotilaallisiin harjoituksiin osallistuminen, joissa ratkaisuvalta on puolustusministeriöllä. Puolustusministeriö voi myös pidättää itselleen päätösvallan muutoin Pääesikunnan ratkaistavaksi kuuluvassa lupa-asiassa.

Alueloukkaukseen syyllistynyt on tuomittava sakkoon tai enintään vuoden vankeuteen. Syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta ja tuomioistuin rangaistuksen tuomitsematta, jos alueloukkaus on saatu välittömästi keskeytetyksi tai jos siihen syyllistynyt on teon vuoksi käännytetty tai karkotettu maasta.

Alueloukkaukset havaitaan yleensä normaalin aluevalvonnan yhteydessä. Ensivaiheessa tehtyä havaintoa käsitellään epäiltynä alueloukkauksena, kunnes se saadaan toteen näytettyä. Alueloukkausten tutkinnasta vastaa yleensä rajavartiolaitos. Oikeuslaitos vastaa tarvittavasta alueloukkauksen esitutkinnan jälkeisestä oikeuskäsittelystä.

Yksikön johtaja Timo Junttila

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö
PL 31
FI-00131 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläinen Makasiinikatu 8
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
(09) 16001
Internat. +358 9 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 88244
Internat. +358 9 160 88244

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi